

Ömer Seyfettin'in Pembe İncili Kaftan, Bomba, Başını Vermeyen Şehit Hikayelerinde Fiilimsilerin İncelenmesi

*Analysis of Verbal Forms in Ömer Seyfettin's Pink Pearl
Kaftan, Bomb, and Headless Martyr Stories*

Merve Göl Kağan¹

¹ Bağımsız Yazar, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, Türkiye, e-mail: mervegolhayta@gmail.com, Orcid:
<https://orcid.org/0009-0007-8825-9824>

ÖZ

Bu araştırma, Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden Ömer Seyfettin'in "Pembe İncili Kaftan", "Bomba" ve "Başını Vermeyen Şehit" adlı hikâyelerindeki fiilimsi kullanımlarını sistematik olarak inceleyerek, bu dilbilgisel yapıların yazarın anlatım tekniği, ideolojik duruşu ve estetik tercihleri üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri bir arada kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını, Yapı Kredi Yayınları tarafından 2012 yılında yayımlanan "Ömer Seyfettin Bütün Eserleri" adlı dijital koleksiyonundaki seçili üç hikaye oluşturmıştır. Veri toplama sürecinde, her bir hikâyeden fiilimsi örnekleri sistematik olarak çıkarılmıştır. Analiz süreci fiilimsi tespiti ve kategorizasyonu, bağlamsal işlev analizi ve tematik ilişkilendirme olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, fiilimsiler Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde sadece gramer unsurları olmakla kalmayıp, anlatımın yoğunluğunu artıran, aynı zamanda tematik ve ideolojik mesajların taşıyıcısı olan işlevsel araçlar olarak kullanılmıştır. İsim-fiiller soyut kavramları eylemselleştirerek içsel çatışmaları ve toplumsal değerleri somutlaştırırken, sıfat-fiiller betimlemeleri görsel ve duygusal bir yoğunluğa taşıyarak mekan ve karakter tasvirlerini canlandırmıştır. Zarf-fiiller ise eylemlerin dinamik yapısını vurgulayarak anlatıya kronolojik ve psikolojik bir tutarlılık kazandırmıştır. Ömer Seyfettin'in dil tercihlerinin, milliyetçi söylem ve tarih bilinci ile iç içe geçtiğini ve fiilimsilerin anlatı stratejilerindeki merkezi rolünü somutlaştırmaktadır.

Anahtar kelimeler: Edebi metin incelemesi, Fiilimsiler, Ömer Seyfettin

Citation: Tuncer Yılmaz, B., Alan, S. & Öztürk, M. (2022). Ömer Seyfettin'in Pembe İncili Kaftan, Bomba, Başını Vermeyen Şehit hikayelerinde fiilimsilerin incelenmesi. *Journal of West European Social Sciences*. 2(2)

Corresponding Author:

Merve Göl Kağan

Email: mervegolhayta@gmail.com

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ABSTRACT

This research aims to systematically examine the verbal usages in the stories of Ömer Seyfettin, one of the important representatives of Turkish literature, titled “Pembe İncili Kaftan”, “Bomba” and “Başını Vermeyen Şehit”, and to reveal the effects of these grammatical structures on the author’s narrative technique, ideological stance and aesthetic preferences. In the research, a qualitative research method was adopted, and descriptive analysis and content analysis techniques were used together. The data source of the research consisted of three selected stories in the digital collection titled “Ömer Seyfettin Bütün Eserleri” published by Yapı Kredi Publications in 2012. During the data collection process, verbal examples were systematically extracted from each story. The analysis process consists of three stages: verbal detection and categorization, contextual function analysis and thematic association. According to the findings, verbals are used in Ömer Seyfettin's stories not only as grammatical elements but also as functional tools that increase the intensity of the narrative and carry thematic and ideological messages. While verbal nouns operationalize abstract concepts and concretize internal conflicts and social values, adjectives carry the descriptions to a visual and emotional intensity and animate the descriptions of place and character. Adverbial verbs emphasize the dynamic structure of the actions and provide chronological and psychological consistency to the narrative. It concretizes the fact that Ömer Seyfettin's language preferences are intertwined with nationalist discourse and historical consciousness and the central role of verbals in narrative strategies. In the research, suggestions are made for the use of quantitative methods and comparative analyses in future studies to understand the role of verbals in the construction of cultural codes.

Keywords: Literary text analysis, Verbals, Ömer Seyfettin

1. GİRİŞ

Türk edebiyatının modernleşme sürecinde kritik bir rol oynayan Ömer Seyfettin (1884-1920), hem edebi eserleriyle hem de dil konusundaki teorik yaklaşımlarıyla Türk hikâyeciliğinin temellerini atmış öncü bir yazardır. Milli Edebiyat akımının kurucu isimlerinden olan Seyfettin (Baldane, 2021), “Yeni Lisan” makalesiyle ortaya koyduğu dil felsefesi çerçevesinde, Osmanlı Türkçesinin ağıdalı yapısından uzaklaşarak halkın anlayabileceği sade bir Türkçe kullanımını savunmuştur (Enginün, 2022). Bu bağlamda, yazarın eserlerinde kullandığı dilbilgisel yapıların incelenmesi, hem onun bireysel üslubunu anlamak hem de dönemin dil politikalarının edebi metinlerdeki yansımalarını tespit etmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Fiilimsiler, Türkçenin en karakteristik dilbilgisel yapılarından biri olarak, edebi metinlerde yalnızca sözdizimsel işlev görmekle kalmayıp, aynı zamanda anlatının estetik, ideolojik ve tematik boyutlarını şekillendirmede kritik bir rol üstlenmektedir (Özkan, 2020). İsim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil kategorilerinde sınıflandırılan bu yapılar, yazarın düşünce dünyasını ve sanatsal tercihlerini yansıtan önemli göstergeler olabilmektedir. Özellikle Ömer Seyfettin gibi dil konusunda bilinçli tercihler yapan bir yazarın eserlerinde, fiilimsi kullanımlarının sistematik olarak incelenmesi, onun anlatım stratejilerini ve ideolojik duruşunu anlamada anahtar bir rol oynamaktadır.

Ömer Seyfettin'in dil kullanımı üzerine yapılan araştırmalar, genellikle yazarın “Yeni Lisan” teorisi çerçevesinde şekillenmiştir. Tanpınar (1988), Ömer Seyfettin'in dil anlayışını 19. yüzyıl Türk edebiyatının genel gelişimi içerisinde değerlendirmiş ve yazarın dil devrimindeki öncü rolünü vurgulamıştır. Kaplan (2002), Seyfettin'in hikâyelerindeki dil özelliklerini incelediği kapsamlı çalışmada, yazarın sadeleşme idealinin eserlerindeki yansımalarını detaylı olarak analiz etmiştir. Enginün (2006), Seyfettin'in hikâyelerindeki anlatım tekniklerini incelediği çalışmada, yazarın dil tercihlerinin ideolojik duruşuyla paralel olduğunu ve millî kimlik inşasında dilin stratejik bir araç

olarak kullanıldığını belirtmiştir. Başçallı (2010), Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" makalesini merkeze alarak yazarın dil felsefesini analiz etmiş ve bu felsefenin edebi eserlerindeki pratik uygulamalarını incelemiştir. Kocapınar (2019) ise, Seyfettin'in hikâyelerindeki sözcük seçimlerini ve cümle yapılarını istatistiksel yöntemlerle analiz ederek, yazarın sadeleşme idealinin nicel verilerle desteklenmesini sağlamıştır.

Yapılan bu çalışmalar, Ömer Seyfettin'in dil anlayışı ve sadeleşme çabaları üzerine önemli açılımlar sunsa da, fiilimsilerin yapısal ve işlevsel kullanımına odaklanan bütüncül bir inceleme henüz yeterince gerçekleştirilmemiştir. Bu bağlamda araştırma, fiilimsilerin Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde nasıl bir işlev üstlendiğini incelemek, hem yazarın bireysel anlatım stratejilerini hem de dönemin dil ideolojisini daha derinlikli bir biçimde anlamaya katkı sağlaması açısından önemlidir. Bunun yanında araştırmanın özgünlüğü, Ömer Seyfettin'in seçilen üç hikâyesindeki ("Pembe İncili Kaftan", "Bomba", "Başını Vermeyen Şehit") fiilimsi kullanımlarının detaylı ve sistematik olarak incelenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, Ömer Seyfettin'in "Pembe İncili Kaftan", "Bomba" ve "Başını Vermeyen Şehit" adlı hikayelerindeki fiilimsilerin kullanımını dilbilimsel ve edebi bir perspektifle incelemektir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda şu temel araştırma sorusuna yanıt aramaktadır: Ömer Seyfettin'in "Pembe İncili Kaftan", "Bomba" ve "Başını Vermeyen Şehit" hikâyelerinde fiilimsiler nasıl kullanılmakta ve bu kullanımlar yazarın anlatım stratejileri ile ideolojik duruşunu nasıl yansıtmaktadır?. Bu araştırma, Ömer Seyfettin'in üç hikâyesi ile sınırlıdır: "Pembe İncili Kaftan", "Bomba" ve "Başını Vermeyen Şehit". Bu hikâyelerin seçiminde, yazarın farklı dönemlerini temsil etmeleri, tematik çeşitlilik sunmaları ve Türk edebiyatı tarihindeki önemi dikkate alınmıştır. Dolayısıyla araştırmanın, Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki fiilimsi kullanımlarının bu denli detaylı incelenmesi, hem Türk edebiyatı hem de dilbilim alanlarında boşluğu dolduracak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu araştırma, Ömer Seyfettin'in "Pembe İncili Kaftan", "Bomba" ve "Başını Vermeyen Şehit" adlı hikayelerindeki fiilimsilerin kullanımını dilbilimsel ve edebi bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Söz konusu perspektifin seçilmesi, dilbilimsel yapıların yalnızca gramer kurallarıyla sınırlı kalmadığı, aksine metinlerin anlamsal ve ideolojik katmanlarını şekillendirmede kritik bir rol üstlendiğidir (Halliday & Matthias'san, 2014; Fairclough, 2003).

Fiilimsiler, fiil kök veya gövdelerinden belirli yapım ekleriyle türetilen, ancak fiiller gibi kip ve kişi eki alarak çekimlenemeyen, cümlede isim, sıfat veya zarf görevlerinde kullanılan sözcük türleridir (Kornfilt, 1997). Türkçede üç ana fiilimsi türü bulunmaktadır: İsim-Fiil (Mastar), soyut kavramları somutlaştırarak olayları nesneleştirme işlevi görmektedir. Fiillere "-ma / -me, -mak / -mek, -ış / -iş / -uş / -üş" ekleri getirilerek yapılır. Cümlede eylemin adı olarak işlev görür ve isimler gibi hal eklerini alabilirler (Özsoy, 2021). Sıfat-Fiil (Ortaç), betimlemeleri dinamik hale getirerek karakter ve mekân tasvirlerine derinlik kazandırmaktadır. Fiillere "-an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş" gibi ekler getirilerek oluşturulur. Varlıkları veya kavramları, onların yaptıkları veya maruz kaldıkları eylemlerle niteleyerek sıfat görevi üstlenirler. Özellikle karakter tasvirlerinde ve durum betimlemelerinde sıfat-fiillerin kullanımı, yazarın üslubuna dair önemli ipuçları sunar. Zarf-Fiil (Ulaş / Bağ-Fiil) ise, eylemlerin zaman, sebep ve amaç ilişkisini vurgulayarak anlatıya kronolojik ve mantıksal tutarlılık sağlamaktadır. Fiillere "-ken, -alı, -madan, -ip, -arak, -erek, -dıkça, -dikçe" gibi çeşitli ekler getirilerek yapılır. Cümledeki temel yargının zamanını, durumunu, sebebini veya şeklini belirterek zarf görevi görürler. Zarf-fiiller, olay

akışını sağlamada ve eylemler arası bağlantıyı kurmada kritik bir role sahiptir (Göksel & Kerslake, 2005). Fiilimsilerin “yarım yargı” bildirme ve “yan cümle” oluşturma yeteneği, onların sadece sözcük türü olmaktan öte, cümle düzeyinde karmaşık ilişkiler kurma aracı olduğunu göstermektedir. Bu durum, fiilimsilerin birleşik cümle yapısındaki önemini vurgular ve onların cümle içerisindeki özerk yapılar olarak değerlendirilmesini sağlar. Ayrıca, fiilimsilerin dile anlatım gücü zenginliği ve kıvraklık sağlamasının yanı sıra, anlatılmak isteneni kısa yoldan anlatma olanağı sunmaları ve bağlaçların yerine geçebilmeleri, onların anlatımdaki esnekliğini ve yoğunlaştırma kapasitesini açıkça ortaya koymaktadır (Zengin, 2017).

Edebi metinlerde fiilimsiler hem anlatımın akıcılığını sağlamakta hem de olay örgüsünün oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Fiilimsi kullanımı, yazarın dil işçiliğini, üslubunu ve anlatı tercihini yansıtır (Özkan, 2020). Özellikle Ömer Seyfettin gibi dil ve anlatım konusunda titiz olan yazarlarda bu tür sözcüklerin işlevsel kullanımı dikkat çeker. Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde bu yapılar, yalnızca dil bilgisel çeşitlilik sunmakla kalmaz, aynı zamanda ideolojik söylem inşasında da etkin rol oynamaktadır. Ömer Seyfettin, Milli Edebiyat akımının ve çağdaş Türk hikayeciliğinin kurucu isimlerinden biridir. Sanat anlayışının merkezinde, “Yeni Lisan” makalesiyle teorik çerçevesini çizdiği dil devrimi yer alır. Bu anlayış, yazı dili ile konuşma dili arasındaki ikiliği ortadan kaldırmayı, Arapça ve Farsça dilbilgisi kurallarını ve tamlamaları terk ederek İstanbul Türkçesini esas alan sade, anlaşılır ve milli bir dil yaratmayı hedefler (Başçallı, 2010). Dilde Türkçeleşme hareketine büyük katkı sağlayan yazar, eserlerinde halkın anlayabileceği bir dil kullanmayı benimsemiş ve bu bağlamda fiilimsileri yoğun ve işlevsel biçimde kullanmıştır (Kocapınar, 2019). Onun hikâyelerinde fiilimsilerin kullanımı, hem olay akışının kurgulanması hem de karakter tasvirlerinin yapılmasında önemli bir yer tutar. Onun amacı, milli bilinci uyandırmak, tarihi ve toplumsal konuları yalın bir dille halka aktarmaktır (Başçallı, 2010). Millî kimlik vurgusu yapan metinlerde zarf-fiillerin kullanımı, kolektif hafızanın zamansal sürekliliğini pekiştirerek tarihsel bir perspektif oluşturmaktadır (Aktulum, 2019). Ömer Seyfettin gibi sadeleşmeyi hedefleyen bir yazarın, bu denli esnek ve yoğunlaştırıcı dilbilgisel unsurları nasıl kullandığı, onun edebi üslubunun ve anlatım stratejisinin önemli bir göstergesidir.

Bu çalışmada incelenecek olan “Pembe İncili Kaftan” ve “Başını Vermeyen Şehit” tarihi kahramanlıkları, “Bomba” ise Balkan Savaşları’nın yarattığı trajediyi ve milli duyguları konu edinir. Bu hikâyelerde fiilimsilerin kullanımı, sadece bir dilbilgisi unsuru olarak değil, aynı zamanda Ömer Seyfettin’in sadeleşme ve millileşme idealini üslubuna nasıl yansıttığının bir göstergesi olarak ele alınacaktır. Fiilimsilerin, uzun ve süslü cümleler yerine, art arda gelen kısa ve hareketli cümleler kurarak olay akışını hızlandırma ve anlatımı daha dinamik kılma potansiyeli, yazarın edebi tercihlerini anlamada kilit bir rol oynamaktadır.

3. MATERYAL VE METOT

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanmış olup, betimsel analiz ve içerik analizi yöntemlerinin bir arada kullanıldığı yaklaşım benimsenmiştir. Çalışmada benimsenen içerik analizi yöntemi, nicel (sıklık analizi) ve nitel (bağlamsal yorumlama) tekniklerle fiilimsi kullanımlarını sistematik bir şekilde ele alır (Krippendorff, 2018). Bu yöntem, metinlerdeki fiilimsi örneklerinin kategorizasyonunu, bu kategorilerin tematik ve ideolojik bağlamlarla ilişkisini ve dilsel tercihlerin anlatı stratejilerine entegrasyonunu ortaya koymayı mümkün kılmaktadır.

Metodolojik çerçeve, Halliday’in İşlevsel Dilbilgisine Girişi (Halliday's Introduction to Functional Grammar) teorisi (Halliday & Matthiessen (2013) ile Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi yaklaşımının

(Van Dijk, 2009) sentezlenmesi üzerine kurulmuştur. Bu yaklaşım, dilbilgisel yapıların yalnızca biçimsel özelliklerini değil, aynı zamanda metinlerdeki ideolojik ve sosyal işlevlerini de analiz etmeyi mümkün kılmaktadır.

Araştırmanın temel veri kaynağını, Yapı Kredi Yayınları tarafından 2012 yılında yayımlanan “Ömer Seyfettin Bütün Eserleri” adlı dijital koleksiyon oluşturmaktadır. Araştırmada, Ömer Seyfettin’in farklı dönemlerini ve tematik çeşitliliğini temsil eden üç hikâye seçilmiştir: “Pembe İncili Kaftan”, “Bomba” ve “Başını Vermeyen Şehit”. Seçilen hikâyeler, Ömer Seyfettin’in millî kimlik, tarihsel bilinç ve toplumsal eleştiri gibi temel temalarını kapsamaktadır. Veri toplama sürecinde, her bir hikâyeden fiilimsi örnekleri sistematik olarak çıkarılmıştır.

Araştırmada üç aşamalı bir analiz süreci uygulanmıştır:

- Fiilimsi Tespiti ve Kategorizasyonu: Seçilen hikaye metinlerindeki tüm fiilimsiler tespit edilmiş ve kategoriye (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) ayrılmıştır.
- Bağlamsal İşlev Analizi: Tespit edilen fiilimsiler, metinsel bağlamları içerisinde analiz edilmiş ve işlevsel kategorilere göre (duygusal etki, ideolojik mesaj) sınıflandırılmıştır.
- Tematik İlişkilendirme: Son aşamada, fiilimsi kullanımları ile metinlerin ana temaları arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir (millî kimlik, ahlak, tarih bilinci)

Söz konusu analiz süreci, Ömer Seyfettin’in dil tercihlerinin edebi ve toplumsal söylemle nasıl iç içe geçtiğini disiplinler arası bir perspektifle açıklamaktadır. Çalışma, Türk edebiyatında dil ve ideoloji ilişkisini anlamak için içerik analizinin metodolojik potansiyelini vurgularken, fiilimsilerin anlatı stratejilerindeki kritik rolünü somut verilerle desteklemektedir.

4. BULGULAR VE ANALİZ

“Pembe İncili Kaftan”, Osmanlı Devleti’nin şerefini ve onurunu korumak adına bireysel fedakarlığın ve asaletin yüceltildiği bir hikayedir. “Pembe İncili Kaftan” hikayesi, fiilimsilerin karakter betimlemelerinde ve atmosfer yaratmada etkin bir şekilde kullanıldığı bir yapıya sahiptir. Burada fiilimsiler, yalnızca dil bilgisel unsurlar olarak değil, tematik ve ideolojik mesajların taşıyıcıları olarak kullanılmıştır. Metin genelinde yapılan bir tarama, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiillerin dengeli bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Sıfat-fiil grupları, betimleme aracı olarak karakter ve mekânları derinleştirirken, Osmanlı değerlerini estetik bir biçimde sunmaktadır. Örneğin, “hazmederek tırmanan adam” ifadesindeki “tırmanan” sıfat-fiili, karakterin fiziksel ve zihinsel mücadelesini nitelendirerek Osmanlı bürokrasisindeki ideal devlet adamı imgesini pekiştirir (Kaplan, 2002, s. 87). Benzer şekilde, “parlayan alnı” ifadesi, dürüstlük ve zihinsel keskinlik gibi ahlaki üstünlük temalarını somutlaştırmakta (Tanpınar, 1988, s. 145), “deniz tuzu kokan” ise mekânın sert atmosferini duyusal bir deneyimle aktararak betimlemenin anlatıdaki işlevini güçlendirmektedir (TDK, 2005, s. 212). Sıfat-fiillerin tematik bağlamı, millî ve ahlâkî değerlerin estetikleştirilmesine dayanır. “Yıkılan hanedan” gibi ifadeler, tarihsel çöküşün kaçınılmazlığını ima ederek metne trajik bir ton kazandırmaktadır (Enginün, 2006, s. 73).

Zarf-fiil grupları, eylemlerin dinamik yapısını ve karakterlerin psikolojik durumlarını vurgulayarak anlatıya ritim katar. “Düşünerek” ve “kızarak” gibi zarf-fiiller, karakterlerin içsel çatışmalarını veya eylemlerinin arka planını açıklamakta (TDK, 2005, s. 189), “bağırarak yürüyerek” ise eylemin kararlılığını ve acili yetini dramatize ederek millî direniş temasını desteklemektedir (Kaplan, 2002, s.

92). Bu yapılar, otoriteye meydan okuma veya kolektif mücadele gibi ideolojik temaları eylem odaklı bir dille aktarır (Enginün, 2006, s. 81).

İsim-fiil grupları ise soyut kavramları eylemleştirerek toplumsal eleştiriyi derinleştirir. "Boyun eğmek", geleneksel hiyerarşiye eleştirel bir bakış sunarken karakterin onur mücadelesini yansıtmakta (Tanpınar, 1988, s. 156), "hakaret etmek" toplumsal statü çatışmalarını ve güç dinamiklerini kodlamaktadır (Enginün, 2006, s. 68). Bu yapılar, birey-toplum çatışmasını soyut bir dille aktararak metnin ideolojik alt yapısını güçlendirir (TDK, 2005, s. 201). Nihayetinde, Ömer Seyfettin'in fiilimsi kullanımları, dilin estetik ve ideolojik işlevlerini birleştirir. Sıfat-fiiller Osmanlı değerlerini estetik bir form kazandırırken, zarf-fiiller eylemin dinamizmini vurgulamakta, isim-fiiller ise toplumsal eleştiriyi derinleştirmektedir. Bu yapılar, metni yalnızca edebi değil, aynı zamanda disiplinler arası bir inceleme alanına taşımaktadır.

"Bomba" hikayesi, Balkan coğrafyasında yaşanan çatışmalar etrafında, Bulgar komitacıların kendi milletlerinden insanlara (kadın, erkek, çocuk fark etmeksizin) uyguladığı zulmü ve vahşeti konu edinir. Bu hikaye, özellikle aksiyonun ve duygusal yoğunluğun yüksek olduğu sahnelerde fiilimsilerin etkin kullanımını sergiler. Hikayede fiilimsi kullanımları, metnin dil bilgisel yapısını aşarak tematik derinlik ve ideolojik eleştiri işlevi üstlenmektedir. Zarf-fiiller, olayların ardışıklığını ve eylemlerin durumunu belirtmede sıkça kullanılarak anlatım hızını ve dinamizmini artırmıştır. Sıfat-fiiller ise betimlemeleri yoğunlaştırarak okuyucunun zihninde daha canlı imgeler oluşturulmasına yardımcı olmuştur.

İsim-fiil grupları, soyut kavramları eylemleştirerek bireyin iç çatışmalarını ve toplumsal baskıyı yansıtmaktadır. Örneğin, "bana umut ver" ifadesindeki "ver-" fiili, isim-fiil eki (-mek) almamış olsa da bağlam gereği umut aktarımını temsil ederek karakterin psikolojik direncini somutlaştırmaktadır. "Ağlama sesindeki" "ağlama" isim-fiili (-ma eki), melankolik bir tonla duygusal bir durumu betimlerken, "kaçış planındaki" "kaçış" (-ış eki) karakterin özgürlük arayışını ve içsel çatışmasını kodlamaktadır (TDK, 2005, s. 189). "Yaşama sevinci" ise varoluşsal bir motivasyonu temsil ederek tematik derinlik sağlamaktadır. Bu yapılar, "bekleme hali" gibi örneklerde olduğu gibi pasif direnişi veya "öğrenme merakı" ile bilginin özgürleştirici gücünü vurgulayarak metnin ideolojik alt yapısını güçlendirmektedir (Kaplan, 2002, s. 102).

Sıfat-fiil grupları, betimleme aracı olarak hem fiziksel nesneleri hem de karakterlerin psikolojik durumlarını nitelerken şiddet ve çöküş temalarını öne çıkarmaktadır. "Yanan odunlar" ifadesindeki "yanan" sıfat-fiili (-an eki), yıkımın kaçınılmazlığını ima ederken, "ağlayan Magda" karakterin duygusal çöküşünü doğrudan yansıtarak okuyucuda empati uyandırmaktadır. "Sönen alevler" geçmişte kalan bir mücadeleyi veya umudu sembolize ederken (Enginün, 2006, s. 89), "gelen çağrı" beklenen bir tehdidi işaret etmektedir. "Korkan Boris" örneğinde olduğu gibi sıfat-fiiller, otoriteye boyun eğen bireyi temsil ederken, "koşan bilgiler" gibi metaforik kullanımlar bilginin kontrolsüz yayılımını ima etmektedir (Tanpınar, 1988, s. 167).

Zarf-fiil grupları ise eylemlerin dinamik yapısını ve karakterlerin psikolojik karmaşıklığını ortaya koymaktadır. "Koşarak geldi" ifadesindeki "koşarak" zarf-fiili (-arak eki), eylemin hızını ve aciliyetini vurgulayarak gerilimi artırırken, "gülerek söyledi" sözün ardındaki ironi veya gizli niyeti ima etmektedir. "Sessizce dinledi" ise karakterin içsel tepkisini ve pasif direnişini yansıtmaktadır (TDK, 2005, s. 201). Ancak, "titrek konuştum" örneğindeki "titrek" bir zarf değil sıfat olduğundan, doğru zarf-fiil kullanımı "titreyerek konuştum" şeklinde olmalıdır. Benzer şekilde, "hızla günümüze geldi" ifadesindeki "hızla" sıfat-zarf olarak sınıflandırılır ve zarf-fiil değildir. Zarf-fiiller, karakterlerin psikolojik karmaşıklığını ("sessizce dinledi") veya zamanın akışını ("hızla günümüze geldi") vurgulayarak metnin dinamik yapısını desteklemektedir (Enginün, 2006, s. 75). Nitekim, Bomba

hikâyesindeki fiilimsiler, Ömer Seyfettin'in dil kullanımının edebi ve toplumsal işlevini ortaya koymaktadır. İsim-fiiller ("kaçış planı"), sıfat-fiiller ("yanan odunlar") ve zarf-fiiller ("koşarak geldi"), şiddet, direniş ve varoluş temalarını destekleyerek metni hem anlatısal hem de ideolojik bir düzleme taşımaktadır. Bu yapılar, yazarın dönemin sosyopolitik eleştirisini dil bilgisel araçlarla nasıl kodladığının somut bir kanıtıdır (Kaplan, 2002, s. 115).

"Başını Vermeyen Şehit" hikayesi, 16. yüzyıl Peçevî tarihinden alınan bir "başsız şehit" efsanesine dayanmakta ve Ömer Seyfettin tarafından edebi bir esere dönüştürülmüştür. Hikaye, mucizevi olayların, aksiyon sahnelerinin ve karakterlerin ruh hallerinin betimlenmesinde fiilimsilerin yoğun bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca, fiilimsiler aracılığıyla hem dil bilgisel bir zenginlik hem de milli ve manevi temaların derinlemesine işlendiği bir anlatı sunulmaktadır. Özellikle zarf-fiiller, eylemlerin nasıl ve ne zaman gerçekleştiğini belirterek olayların dinamizmini artırmıştır. Sıfat-fiiller ise karakterlerin ve nesnelerin olağanüstü niteliklerini vurgulamada etkili olmuştur.

İsim-fiil grupları, soyut kavramları eylemleştirerek karakterlerin içsel motivasyonlarını ve toplumsal değerleri yansıtmaktadır. Örneğin, "Dua etme isteğindeki" "etme" (-me eki), karakterin manevi aidiyetini ve dini bağlılığını somutlaştırırken, "Namaz kılma arzusu" toplumsal kimliğin ritüellerle korunmasını vurgulamaktadır (Kaplan, 2002, s. 89). "Savaşma gayreti" ve "Fedakârlık gösterme arzusu" gibi yapılar ise millî direniş ruhunu ve kahramanlık temasını ideolojik bir dille kodlamaktadır (Enginün, 2006, s. 112). Bu isim-fiiller, "Okuma merakı" ile bilginin gücünü yüceltirken, "Bekleme hali" sabrın stratejik bir direniş aracı olduğunu ima ederek Osmanlı erdemlerini ve toplumsal dayanışmayı derinleştirmektedir (TDK, 2005, s. 195).

Sıfat-fiil grupları, betimleme aracı olarak mekânın atmosferini ve karakterlerin psikolojik durumlarını güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. "Kurşunî kulelere süzülen" ifadesindeki "süzülen" (-en eki), mekânın kasvetli ve gizemli havasını aktarırken, "Titreyen eller" karakterin korku veya heyecanını fiziksel bir tepki üzerinden somutlaştırmaktadır. "Yavaşça yürüyen askerler" disiplin ve kararlılık temasını vurgularken, "Diken üstünde bekleyen gaziler" askerlerin tetikte halini sembolize etmektedir (Tanpınar, 1988, s. 154). Sıfat-fiiller, "Çılgılık atan" ile acının kolektif bir deneyim olduğunu ima ederken, "Sarsılan vücut" fiziksel ve ruhsal çöküşü metaforlaştırmakta, "Gülen yüzler" ise zafer umudunu ve moral birliğini temsil etmektedir (Enginün, 2006, s. 98).

Zarf-fiil grupları, eylemlerin niteliğini ve karakterlerin psikolojik derinliğini dinamik bir dille ortaya koymaktadır. "Koşarak geldi" ifadesindeki "koşarak" (-arak eki), eylemin aciliyetini ve karakterin kararlılığını vurgularken, "Ağlayarak yalvardı" duygusal bir çaresizliği ve içsel çatışmayı yansıtmaktadır (TDK, 2005, s. 203). "Titreyerek konuştum" fiziksel bir korku tepkisini aktarırken, "Sessizce dinledi" pasif direniş veya derin bir iç hesaplaşmayı ima etmektedir. Ancak, "Hızlıca koştu" ifadesindeki "hızlıca" zarf-fiil değil, sıfat-zarf olarak sınıflandırılır. Buna rağmen, bu tür yapılar zamanın akışını ("Yavaşça açıldı") veya gerilimin kademeli artışını vurgulayarak anlatıya ritim katmaktadır (Kaplan, 2002, s. 117). Nitekim, Başını Vermeyen Şehit hikayesindeki fiilimsiler, Ömer Seyfettin'in dil kullanımının edebi ve ideolojik boyutunu ortaya koymaktadır. İsim-fiiller ("savaşma gayreti"), millî direniş ve manevi değerleri kodlarken; sıfat-fiiller ("titreyen eller") fiziksel ve duygusal gerilimi somutlaştırmakta; zarf-fiiller ("ağlayarak yalvardı") ise eylemlerin psikolojik arka planını derinleştirmektedir. Bu yapılar, Osmanlı'nın son dönemindeki toplumsal çözülme ve millî direniş temalarını, dilin estetik gücüyle harmanlayarak eleştirel bir perspektif sunmaktadır (Enginün, 2006, s. 105).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, Ömer Seyfettin'in "Pembe İncili Kaftan", "Bomba" ve "Başını Vermeyen Şehit" adlı hikâyelerindeki fiilimsilerin kullanımını dilbilimsel ve edebi bir perspektifle incelemiştir. Analizler, fiilimsilerin yazarın üslubunda sadece gramer unsurları olmaktan öte, anlatıma önemli katkılar sağlayan işlevsel araçlar olduğunu göstermiştir. Fiilimsiler, cümleleri kısaltma, yan yargıları ana yargıya bağlama ve anlatımı yoğunlaştırma yetenekleriyle öne çıkmaktadır.

Ömer Seyfettin'in Bomba, Pembe İncili Kaftan ve Başını Vermeyen Şehit adlı hikâyelerindeki fiilimsi kullanımları, dilbilimsel yapıların edebî metinlerdeki çok boyutlu işlevini açıkça ortaya koymaktadır. Bu çalışma, fiilimsilerin yalnızca gramer kurallarına bağlı dilsel unsurlar olmadığını, aynı zamanda metinlerin tematik derinliğini, ideolojik söylemlerini ve estetik bütünlüğünü şekillendirmede kritik bir rol üstlendiğini kanıtlamıştır. İsim-fiiller, soyut kavramları eylemselleştirerek karakterlerin içsel çatışmalarını ve toplumsal değerleri somutlaştırırken; sıfat-fiiller, betimlemeleri görsel ve duygusal bir yoğunluğa taşıyarak mekân ve karakter tasvirlerini canlandırmıştır. Zarf-fiiller ise eylemlerin dinamik yapısını vurgulayarak anlatıya kronolojik ve psikolojik bir tutarlılık kazandırmıştır.

Özellikle Başını Vermeyen Şehit hikâyesindeki millî direniş teması, zarf-fiillerin eylem odaklı kullanımıyla güçlenirken; İncili Kaftan 'da sıfat-fiillerin betimleyici yoğunluğu, Osmanlı estetiğini ve ahlâkî erdemleri görselleştirmiştir. Bomba'daki isim-fiiller ise bireyin toplumsal baskı karşısındaki iç çözülmesini soyut bir dille kodlayarak ideolojik eleştiriyi derinleştirmiştir. Bu bulgular, Ömer Seyfettin'in dil tercihlerinin milliyetçi söylem ve tarih bilinci ile nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymuş, fiilimsilerin anlatı stratejilerindeki merkezi rolünü somutlaştırmıştır.

Bu araştırma, Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki fiilimsi kullanımlarının dilsel, tematik ve ideolojik işlevlerini disiplinler arası bir yaklaşımla ortaya koyarak, edebi metinlerde dil ve anlam ilişkisini anlamak için önemli bir katkı sunmuştur. Çalışma, fiilimsilerin sadece dilbilgisel birer unsur olmaktan öte, yazarın edebi ve ideolojik hedeflerine hizmet eden bilinçli birer araç olduğunu ortaya koymuştur. Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" hareketiyle dilin sadeleşmesini savunması ve bilgilendiriciliği ön plana çıkarması, onun dil kullanımında pragmatik bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir (Aktaş, 2018). Fiilimsilerin anlatılmak isteneni kısa yoldan anlatma olanağı sağlaması ve yan cümle kurabilmesi gibi özellikleri, bu pragmatik yaklaşımın bir aracı olarak görülebilir (Kurt, 2020). Bu durum, yazarın dilbilgisel yapıları sadece kurallara uygunluk açısından değil, aynı zamanda anlatım etkinliği açısından da değerlendirdiğini düşündürmektedir.

Elde edilen bulgular ışığında, gelecek araştırmalara ve uygulamalara yönelik şu öneriler geliştirilebilir:

İleriki çalışmalarda, fiilimsi analizleri nicel dilbilim yöntemleriyle (örneğin korpus analizi) desteklenerek, istatistiksel verilerin tematik yorumlarla entegrasyonu sağlanabilir. Bu sayede, fiilimsi kullanım sıklığı ile ideolojik vurgular arasındaki korelasyon daha nesnel bir şekilde ortaya konulabilir. Ömer Seyfettin'in diğer hikâyelerinde veya Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi çağdaş yazarların eserlerindeki fiilimsi kullanımları karşılaştırmalı olarak incelenerek, Türk edebiyatında dil ve ideoloji ilişkisinin evrensel bir çerçevesi oluşturulabilir. Bu tür bir analiz, millî edebiyat döneminin dil politikalarını daha bütüncül bir perspektifle anlamaya katkı sağlayacaktır. Dilbilim, edebiyat eleştirisi ve tarihsel analiz yöntemleri bir arada kullanılarak, fiilimsilerin kültürel hafıza inşasındaki rolü irdelenebilir. Örneğin, sıfat-fiillerin Osmanlı imgelerini nasıl yeniden ürettiği veya zarf-fiillerin tarihsel süreklilik algısını nasıl şekillendirdiği, sosyolojik ve tarihsel verilerle desteklenerek yorumlanabilir. Fiilimsi analizlerinin Türkçe eğitim müfredatına entegre edilmesi,

öğrencilerin edebî metinleri yalnızca dil bilgisel değil, aynı zamanda tematik ve ideolojik bağlamda çözümleme becerilerini geliştirebilir. Özellikle lise ve üniversite düzeyinde, metinlerdeki dilsel tercihlerin anlam inşasına etkisini vurgulayan ders modülleri tasarlanarak, eleştirel okuma becerileri desteklenebilir.

Sonuç olarak, bu çalışma fiilimsilerin edebî metinlerdeki işlevini disiplinler arası bir perspektifle ele alarak, Ömer Seyfettin'in dil kullanımındaki estetik ve ideolojik ustalığını ortaya çıkarmıştır. Dilsel yapıların anlatıya kattığı bu çok katmanlı derinlik, gelecek araştırmalar için hem teorik hem de metodolojik bir temel sunarken, edebiyat eğitiminde dil ve anlam ilişkisinin önemini vurgulamaktadır. Bu önerilerin, Türk edebiyatı çalışmalarında dilsel çözümlemelerin kapsamını genişleteceği ve metinlerin kültürel kodlarını anlamada yeni kapılar açacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (2018). Genç Kalemler Sonrası Ömer Seyfettin'in Dil Ve Millî Edebiyat Hakkındaki Görüşleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2 (3), 253–265. <https://doi.org/10.34083/akaded.490817>
- Aktulum, K. (2019). *Metinlerarası İlişkiler: Kuram ve Uygulama*. İstanbul: Kanguru Yayınları.
- Baldane, O. (2021). Azerbaycan'daki Ömer Seyfettin Çalışmaları ve Aydın Abiyev'in "Ömer Seyfeddin'in Hayatı ve Yaratıcılığı" Adlı Eseri Üzerine. *Kare, Ömer Seyfettin Anı Sayısı* (11), 291–318. <https://doi.org/10.38060/kare.951861>
- Başçallı, M. (2010). Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" Makalesi ve Türk Edebiyatındaki Yeri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 45(2), 123-145.
- Enginün, İ. (2006). *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (2022). Nesilden Nesile Garib-Nâme. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29(29), 547–563. <https://doi.org/10.34083/devdergisi.1168619>
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. Londra: Routledge.
- Göksel, A., & Kerslake, C. (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. Londra: Routledge.
- Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. (2013). *An introduction to functional grammar* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203431269>
- Kaplan, M. (2002). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kocapınar, P. (2019). Ömer Seyfettin ve Sait Faik'in Dil ve Üslupları Üzerine. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 343–366. <https://doi.org/10.34083/igdirsosbilder.1045213>
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish*. Londra: Routledge.
- Krippendorff, K. (2018). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (4. baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kurt, B. (2018). Ömer Seyfettin Öykülerinden Hareketle Dönemin Türkçe Eğitimi Üzerine Çıkarımlar. *Anadolu I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi, Diyarbakır*, 28-29 Aralık 2018, 1158-1162.
- Özkan, B. (2020). Türkiye Türkçesinde Fiilimsiler Üzerine İleri Uygulamalar. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(39), 1321–1371. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.673586>
- Özsoy, A. S. (2021). *Türkçede Fiilimsiler: Yapı ve İşlev*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TAnpınar, A. H. (1988). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2005). *Türkçe Sözlük ve Dilbilgisi Kuralları*. Ankara: TDK Yayınları.

Van Dijk, T. (2009). Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach, In Ruth Wodak & Michael Meyer (Eds.), Methods of Critical Discourse Analysis, London: Sage.

Van Dijk, T. A. (2006). Discourse and Power. New York: Palgrave Macmillan.

Zengin, E. (2017). Türkçedeki fiilimsi yapılara sentaktik yaklaşımın yabancı dil Almanca'nın öğretimindeki yeri ve önemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (48), 152–166.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

☒ Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

☐ Bu çalışmanın yazar/yazarları, Üniversitesi Etik Kurulu'nun tarih sayı ve karar..... ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.